

розслідування крадіжок, вчинених організованою групою, приділено недостатньо уваги.

Особливого значення розробка методики розслідування окремих видів злочинів набувають на сучасному етапі реформування Національної поліції України, оскільки останнім часом спостерігається оновлення особового складу слідчих підрозділів та підрозділів кримінальної поліції, що супроводжується відчутним зменшенням їх практичного стажу їх співробітників та відсутністю відповідного досвіду. Такі методичні рекомендації щодо розслідування конкретного злочину для молодих спеціалістів, які приступили до виконання своїх службових обов'язків відразу після отримання юридичної освіти та не мають досвіду практичної роботи, будуть слугувати своєрідною підказкою стосовно правильної організації та планування розслідування, особливо на початковому етапі розслідування, коли недостатньо інформації про злочин. Крім того, використання зазначених матеріалів дозволить молодим фахівцям проводити розслідування максимально ефективно та результативно, послідовно виконуючи запропоновані алгоритми дій.

Аналізуючи стан розробки методики розслідування крадіжок, вчинених злочинними групами та практику розслідування, можемо виокремити ряд підстав за яких виникає потреба у використанні методичних рекомендацій з розслідування на сучасному етапі:

– у працівників Національної поліції бракує практичного досвіду та навичок розслідування даної категорії злочинів;

– відсутність спеціалізації слідчих та оперативних працівників, тобто співробітники вперше розслідують такий вид злочину;

– виникнення у більшості випадків за даною категорією кримінальних проваджень складної несприятливої для розслідування слідчої ситуації у якій задіяна велика кількість учасників кримінального провадження (декілька підозрюваних, декілька потерпілих, декілька фактів вчинення протиправних дій, декілька місць події).

Безумовно, для успішного розслідування кримінальних правопорушень, сучасна криміналістична методика розслідування крадіжок, вчинених злочинними групами, має відповідати таким основним вимогам: бути доступною, тобто викладеною просто та зрозуміло; бути реальною, тобто можливою у застосуванні при розслідуванні та попередженні злочинів; зміст методики має відповідати конкретному злочину, що розслідується, його специфіці; мати чітко визначені рекомендації з організації розслідування; усі рекомендовані дії мають бути ефективними та безпечними, щоб при їх застосуванні досягти максимального результату при мінімальній затраті часу й зусиль; методичні рекомендації мають відповідати сучасним потребам сьогодення, тобто сучасному законодавству, новим досягненням науки і техніки, новим способам учинення злочинів [2].

Таким чином, при обранні напрямку при розробленні методики розслідування, в першу чергу, для забезпечення їх ефективності, значну увагу слід приділяти актуальним та проблемним питанням, що виникають при розслідуванні злочинів тієї чи іншої категорії, а також апробації цих положень у практичній діяльності.

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2019 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113897&libid=100820&c=edit&c=fo.

2. Слободян Я. І. Криміналістична методика на сучасному етапі та її роль у розслідуванні злочинів, учинених організованими злочинними угрупованнями URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/26944/%D0%A1>.

Шаблистий Володимир Вікторович
професор кафедри,

доктор юридичних наук, доцент

Людвік Валентин Дмитрович

доцент кафедри

кримінального права та кримінології,

кандидат юридичних наук

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЗМІН ТА ДОПОВНЕНЬ ДО КК УКРАЇНИ ТА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Однією з головних і найбільш болючих проблем, на думку законодавця, що турбують наразі ІТ галузь, є постійна загроза безпеці ведення бізнесу в Україні, яка виникає через періодичне втручання, і навіть відвертий тиск, зі сторони держави (передусім правоохорон-

них органів). Зазначене, врешті, утворює несприятливі економічні умови для української ІТ індустрії та стримує прихід до нас інвестиційно привабливих зарубіжних компаній. У свою чергу, це не просто заважає веденню бізнесу в Україні, а зумовлює, що найбільш прикро, виведення вітчизняних трудових ресурсів і капіталу за кордон [1].

З незрозумілих для мене причин, цю ситуацію можна виправити виключно встановленням кримінальної відповідальності за порушення порядку тимчасового доступу до речей і документів, тимчасового вилучення або арешту майна як злочин проти правосуддя. Після прийняття Закону України «Про внесення змін до статті 321¹ КК України щодо посилення відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів» [2], яким за будь-які дії із фальсифікованими лікарськими засобами або їх виробництво, якщо вони спричинили смерть особи або інші тяжкі наслідки, або вчинені в особливо великих розмірах, встановлено довічне позбавлення волі, мене вже не здивуєш нічим, але все можливо. Виявляється, наразі відсутня кримінальна відповідальність за умисні зловживання із речовими доказами, вчинені прокурором або слідчим.

Так, згідно із матеріалами по законопроекту № 2740 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кримінального кодексу України (щодо вдосконалення порядку застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження)» [1] в частині доповнення КК України ст. 374¹ «Порушення порядку тимчасового доступу до речей і документів, тимчасового вилучення або арешту майна», проявляється кричуще намагання вирішити гострі соціально-економічні проблеми створенням нових кримінально-правових норм, а не сприяння правоохоронним органам та суду у застосуванні діючих.

1. Згідно з правилами криміналізації та декриміналізації, статті, якими кримінальний закон доповнюється, поміщаються поблизу статей з найбільш близьким змістом. Вони отримують номери таких статей але з цифровим «розширенням». Таке розширення звичайно записують або з так званім верхнім символом (наприклад ст. 212¹ КК), або ж вказуючи додатковий номер через дефіс (наприклад, ст. 209-1 КК). У публікаціях, а також на практиці в процесуальних документах, обидва способи використовуються як рівнозначні [3].

М.О. Спірідонов в м. Харків у 2018 році захистив дисертацію «Кримінальна відповідальність за порушення права на захист», в якій він вперше довів, що безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст. 374 КК України, за структурою є складним та об'єднує дві взаємопов'язані сфери суспільних відносин: такі, що утворюються з приводу охорони гарантованих міжнародним правом і Конституцією України прав будь-якої особи захищати себе від підозр та обвинувачень у кримінальному правопорушенні, а також які утворюються з приводу забезпечення змагальності в кримінальному провадженні [4].

Отже, ст. 374 КК України не має жодного відношення до пропонованої ст. 374¹ КК України «Порушення порядку тимчасового доступу до речей і документів, тимчасового вилучення або арешту майна», а законодавець сам грубо порушує принципи криміналізації, які є правилами законодавчої техніки.

2. У пояснювальній записці до законопроекту вказано, що суб'єктами таких незаконних дій у сфері застосування кримінального процесуального законодавства виступають передусім керівники і працівники (слідчі) органу досудового розслідування, а також прокурори, слідчі судді й судді. КК України передбачено відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375). Слідчі та прокурори наразі не несуть кримінальної відповідальності за умисне порушення ними порядку тимчасового доступу до речей і документів або тимчасового вилучення чи арешту майна, якщо це завдано істотної майнової шкоди власнику (законному володільцю) даного майна чи документів [1].

Тому автори законопроекту вважають, що встановлення кримінальної відповідальності щодо слідчих і прокурорів за заподіяння шкоди під час порушень кримінального процесуального закону, є необхідною умовою належного захисту прав громадян, протидії свавілля правоохоронців, запобіганню і протидії зловживанням під час застосування ними закону [1].

Вважаю, що це не відповідає дійсності, оскільки у разі постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК), будь-які порушення слідчими або прокурором порядку тимчасового доступу до речей і документів або тимчасового вилучення чи арешту майна апріорі є незаконними. Більш того, право на звернення до суду з відповідним клопотанням мають також детективи НАБУ, а з 01.07.2020 – дізнавачі або особи, уповноважені на досудове розслідування у формі дізнання кримінальних проступків.

3. Якщо слідчий або прокурор з необережності порушують порядок тимчасового до-

ступу до речей і документів або тимчасового вилучення чи арешту, і це призвело до істотної шкоди або тяжких наслідків у виключно матеріальній формі, то вони несуть кримінальну відповідальність за ст. 367 КК України «Службова недбалість» як злочин у сфері службової діяльності, але аж ніяк як злочин проти правосуддя; якщо ж вказані особи порушують цей порядок умисно, то має місце ст. 364 КК України «Зловживання владою або службовим становищем» або ст. 365 КК України «Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу».

Отже, пропонується ст. 374¹ «Порушення порядку тимчасового доступу до речей і документів, тимчасового вилучення або арешту майна» КК України не відповідає принципам та підставам криміналізації суспільно небезпечних діянь; за порушення порядку тимчасового доступу до речей і документів, тимчасового вилучення або арешту майна чинний КК передбачає відповідальність, а тому із законопроекту 2740 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кримінального кодексу України (щодо вдосконалення порядку застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження)» [1] слід виключити вказівку на необхідність доповнення кримінального закону новою кримінально-правовою нормою, оскільки вона не має жодного відношення до правового забезпечення охорони національної безпеки.

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кримінального кодексу України (щодо вдосконалення порядку застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження): Проект Закону № 2740 від 15.01.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67884 (дата звернення: 24.01.2020).

2. Про внесення змін до статті 321¹ КК України щодо посилення відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів: Закон України від 2 листопада 2019 року № 284-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284-20#n5> (дата звернення: 24.01.2020).

3. Нумерація статей і розділів кримінального закону. URL: https://pidruchniki.com/1985091256167/pravo/numeratsiya_statey_rozdiliv_kriminalnogo_zakonu (дата звернення: 24.01.2020).

4. Спірідонов М.О. Кримінальна відповідальність за порушення права на захист: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2018. 16 с.

Міщенко Олексій Васильович
кандидат юридичних наук
(Служба безпеки України)

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ІНОЗЕМНИМИ БОЙОВИКАМИ-ТЕРОРИСТАМИ

Протидія переміщенню іноземних бойовиків-терористів впродовж останніх декількох років залишається пріоритетним напрямком глобальної контртерористичної стратегії.

Так, 11-12 лютого 2020 року у м. Відень (Австрія) відбулась експертна конференція ОБСЄ високого рівня, на якій розглядалися сучасні виклики міжнародної безпеки, пов'язані із переміщенням іноземних бойовиків-терористів.

Учасники заходу відмітили, що сьогодні спостерігається збільшення кількості осіб, які повертаються із зон збройних конфліктів. У зв'язку з цим, існує велика ймовірність залучення вказаної категорії осіб до екстремістської або терористичної діяльності на території країн громадянського походження. Саме тому правоохоронні органи та спеціальні служби потребують новітніх підходів та ефективних засобів у протидії сучасним викликам, що створюються діяльністю терористичних організацій.

Водночас, з метою зменшення ризиків, пов'язаних з тероризмом, особливої уваги заслуговує розвиток різноманітних програм (стратегій) в рамках державно-приватного партнерства, спрямованих на попередження насильницького екстремізму та радикалізації, реабілітацію та реінтеграцію осіб, затриманих/засуджених за терористичні злочини, а також репатріацію осіб, які на даний час перебувають у регіонах, де тривають збройні конфлікти.

В ході подальшого обговорення учасники конференції наголосили на важливості організації повернення власних громадян з території збройних конфліктів.

Зокрема, під час конференції Міністр закордонних справ Республіки Казахстан Єржан Ашихбаєв та представник Служби національної безпеки Республіки Узбекистан Алішер Тухтаєв представили результати спецоперацій «Жусан» та «МЕНР» відповідно, організованої для повернення членів сімей (жінок та дітей) іноземних бойовиків-терористів, що